

Sygn. akt I CSK 3328/22

POSTANOWIENIE

Dnia 30 czerwca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Kamil Zaradkiewicz

w sprawie z wniosku J. K. i M. K.
z udziałem B. C. , P. B., D. B., K. S. i B. K.
o ustanowienie służebności drogi koniecznej,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 30 czerwca 2022 r.,
na skutek skargi kasacyjnej uczestnika postępowania K. S.
od postanowienia Sądu Okręgowego w K.
z dnia 29 listopada 2021 r., sygn. akt II Ca (...),

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.,**
- 2) ustala, że każdy z uczestników ponosi koszty postępowania kasacyjnego związane ze swoim udziałem w sprawie.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 29 listopada 2021 r. Sąd Okręgowy w Krakowie po rozpoznaniu sprawy z wniosku J. K. i M. K. przy uczestnictwie B. C., P. B., D. B., K. S. i B. K. o ustanowienie służebności drogi koniecznej na skutek apelacji Uczestnika K. S. od postanowienia Sądu Rejonowego dla Krakowa-Krowodrzy w Krakowie z 23 października 2020 r., oddalił apelację oraz rozstrzygnął o kosztach postępowania apelacyjnego.

Skargę kasacyjną na powyższe postanowienie Sądu Okręgowego w Krakowie winął uczestnik K. S., zaskarżając je w całości. Zaskarżonemu postanowieniu zarzucił naruszenie art. 145 § 2 i 3 k.c. oraz art. 145 § 2 k.c. w zw. z art. 5 k.c., a ponadto art. 378 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych.

Ponadto Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Krakowie, a ponadto o zasądzenie od Wnioskodawców na rzecz Uczestnika kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm prawem przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Wyłącznie na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione w sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Oznacza to, że nie w każdej sprawie skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 4 lutego 2000 r., sygn. akt II CZ 178/99, OSNC 2000, z. 7-8, poz. 147).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania Skarżący oparł na przesłance art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Przesłanka ta nie została jednak spełniona.

W pierwszej kolejności należy przypomnieć, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wraz z uzasadnieniem stanowi odrębną część skargi i podlega ocenie co do zasady samodzielnie, tj. bez odnoszenia się na etapie jego

rozpoznania (tzw. przedsądu) do argumentacji, która dotyczy rozpoznania skargi po jej przyjęciu przez Sąd Najwyższy. Przytoczone przez skarżącego okoliczności powinny jednoznacznie wskazywać na to, że w zasadniczym postępowaniu skarga kasacyjna zostanie rozstrzygnięta na korzyść strony, która ją wniosła (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego z 20 października 2005 r., sygn. akt II CZ 89/2005, z 10 sierpnia 2006 r., sygn. akt V CSK 2004/06, i z 24 lutego 2006 r., sygn. akt IV CSK 8/06). To na skarżącym spoczywa obowiązek sformułowania w ramach uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania odpowiednich argumentów wskazujących na istnienie powyższych okoliczności.

Istotne zagadnienie prawne oferowane przez Skarżącego jest pozorne, zmierzając do normatywnego zastąpienia przez Sąd Najwyższy ustawodawcy. Niezależnie od tego, wniosek w tym zakresie nie został prawidłowo umotywowany, nie zawiera bowiem koniecznego wyводу prawnego, jaki wymagany jest od profesjonalnego pełnomocnika formułującego w treści skargi wniosek wskazujący na istnienie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, tj. na podstawie art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest wyłącznie problem o charakterze prawnym, a nie faktycznym lub wynikającym ze stwierdzonych przez skarżącego uchybień Sądu. Jego rozstrzygnięcie powinno stwarzać przy tym realne i poważne trudności, a także mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia innych spraw. Skarżący winien jest w tym przypadku przedstawić pogłębioną argumentację prawną, bowiem zagadnienie prawne musi mieć charakter ściśle jurydyczny, powstały na tle konkretnego przepisu prawa. Nie może ono odnosić się do subiektywnej oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 16 maja 2018 r., II CSK 15/18; z 24 kwietnia 2018 r., IV CSK 552/17; z 19 kwietnia 2018 r., I CSK 709/17; z 10 kwietnia 2018 r., I CSK 733/17).

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotąd w orzecznictwie, którego rozstrzygnięcie może przyczynić się do rozwoju prawa. Odwołanie się do tej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wymaga – jak wynika z orzecznictwa Sądu

Najwyższego – sformułowania tego zagadnienia z przytoczeniem wiążących się z nim konkretnych przepisów prawnych oraz przedstawienia argumentów świadczących o rozbieżnych ocenach prawnych (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego z 7 czerwca 2005 r., V CSK 3/05; z 25 maja 2021 r., II CSK 96/21). Ponadto, w judykaturze Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że wskazanie przyczyny określonej w powołanym przepisie nakłada na skarżącego obowiązek wykazania, że nie zostało ono rozstrzygnięte w dotychczasowym orzecznictwie, a wyjaśnienie go ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy, ale także innych podobnych spraw, przyczyniając się do rozwoju prawa. Nie może mieć charakteru kazuistycznego i służyć uzyskaniu przez skarżącego odpowiedzi odnośnie do kwalifikacji prawnej szczegółowych elementów podstawy faktycznej zaskarżonego orzeczenia (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151; z 30 kwietnia 2015 r., V CSK 598/14; z 15 kwietnia 2021 r., I CSK 720/20). Występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego w zasadzie powinno spełniać wymagania stawiane zapytaniu przedstawianego przez sąd drugiej instancji w razie powstania poważnych wątpliwości (art. 390 § 1 k.p.c.), których nie można rozwiązać za pomocą powszechnie przyjętych reguł wykładni prawa (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego z 24 października 2012 r., I PK 129/12; z 8 maja 2015 r., III CZP 16/15, Biuletyn SN 2015, nr 5). Zagadnienie to nie może być przy tym pozorne, czyli m. in. nie może stanowić próby obejścia dokonanych przez sądy ustaleń faktycznych i oceny dowodów (art. 398³ § 3 i art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

W niniejszej sprawie w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania Skarżący nie przedstawił argumentów świadczących o rozbieżnych ocenach prawnych ani – co szczególnie ważne – wątpliwości, które nie mogą być rozwiązane z uwzględnieniem powszechnie przyjętych reguł wykładni prawa ani nie wykazał, że wyjaśnienie przedstawionego zagadnienia ma znaczenie zarówno dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy, jak też innych podobnych. Ograniczono się do zgłoszenia wątpliwości, które w istocie stanowią pozór występowania w sprawie zagadnienia prawnego. Argumentacja Skarżącego nie wykazuje, że w sprawie ujawniło się zagadnienie wykładnicze o problemowym czy precedensowym

charakterze, którego wyjaśnienie wymagałoby zaangażowania Sądu Najwyższego i sprzyjało rozwojowi prawa.

Skarżący sformułował dwa zagadnienia: 1) czy przy wytyczaniu szlaku drogi koniecznej, szerokość tego szlaku winna być ustalana mając na uwadze szerokość publicznych dróg lokalnych prowadzących do nieruchomości obciążonej, innymi słowy czy droga konieczna powinna znajdować się w odpowiedniej proporcji do parametrów drogi publicznej, do której przystaje droga konieczna, 2) czy sąd przy rozpoznawaniu wniosku o ustanowienie służebności drogi koniecznej winien oceniać go z urzędu przez pryzmat wystąpienia nadużycia prawa podmiotowego przez żądającego ustanowienia drogi koniecznej (art. 5 k.c.).

Co do zagadnienia pierwszego, jedynym kryterium wskazanym w art. 145 k.c. jest konieczność zapewnienia odpowiedniego dostępu do drogi publicznej z uwzględnieniem potrzeb nieruchomości niemającej dostępu do drogi publicznej oraz z najmniejszym obciążeniem gruntów, przez które droga ma prowadzić. Ustawodawca nie wskazał innych kryteriów, w tym konieczności zachowania „odpowiedniej proporcji do parametrów drogi publicznej”. Ocena szerokości drogi w kontekście spełnienia przesłanek i kryteriów z art. 145 k.c. powinna być dokonywana każdorazowo indywidualnie w realiach rozpoznawanej sprawy.

Dostęp w każdym przypadku powinien być przede wszystkim „odpowiedni” z uwzględnieniem potrzeb nieruchomości władnącej, co wynika z istoty służebności gruntowej jako służącej zwiększeniu użyteczności tej nieruchomości (art. 285 § 2 k.c.), choć jednocześnie nie można tracić z pola widzenia faktu, iż celem instytucji służebności drogi koniecznej jako prawa przymusowego jest dopełnienie ram i treści własności sąsiadujących nieruchomości, to zaś różni tę instytucję od typowych służebności, które mogą być ustanawiane dla uwzględnienia potrzeby nieruchomości władnącej wprost na podstawie art. 285 i nast. k.c. Ustanowienie drogi koniecznej powinno stanowić w każdym razie rachunek korzyści i strat wynikających z przeprowadzenia służebności w określony sposób dla właścicieli nieruchomości władnącej i obciążonej - godząc interesy właścicieli tych nieruchomości w taki sposób by możliwe było jednoczesne wykorzystanie obu nieruchomości w możliwie najszerszym zakresie (zob. m.in. postanowienie Sądu

Najwyższego z 17 stycznia 1974 r., III CRN 316/73, OSNC 1974, z. 11, poz. 197). W każdym przypadku wymagana jest ocena okoliczności konkretnej sprawy, które mogą wskazywać na potrzebę odstępstwa od ustalonych zasad (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z 14 maja 2014 r., III CZP 14/14, OSNC 2015, Nr 1, poz. 8, postanowienia z 11 marca 1970 r., III CRN 36/70, OSNCP 1970 Nr 11, poz. 207, z 2 kwietnia 2014 r., IV CSK 450/13, niepublikowane, z 5 listopada 2014 r., III CZP 74/14, OSNC 2015, z. 7-8, poz. 85, z 16 stycznia 2015 r., III CSK 147/14, niepublikowane, z 27 maja 2021 r., V CSKP 89/21, niepublikowane). Brak dodatkowych kryteriów we wskazanym przepisie nie upoważnia Sądu Najwyższego do jego uzupełniania do elementy treści, których nie można w sposób jednolity i abstrakcyjny z niego wywodzić. Tego natomiast w istocie oczekuje Skarżący.

Co do zagadnienia drugiego wypada przypomnieć, że nie jest ono nowe ani budzące wątpliwości. Przykładowo, w postanowieniu z 12 stycznia 2018 r., II CSK 160/17 (niepublikowanym), Sąd Najwyższy wskazał, że art. 5 k.c. jako klauzula generalna, służy ocenie wykonywania wszystkich praw podmiotowych, niezależnie od ich przynależności do określonej gałęzi prawa cywilnego. Usuwa natomiast spod ochrony takie wykonywanie prawa podmiotowego, które na tę ochronę nie zasługuje ze względów teleologicznych (społeczno-gospodarcze przeznaczenie prawa) oraz aksjologicznych (zasady współżycia społecznego). Możliwość powoływania się na art. 5 istnieje jednak tylko w przypadku - *verba legis* – „czynienia użytku ze swego prawa”, a więc nie ma on zastosowania w tych stanach faktycznych, w których określony skutek prawny, choć niekorzystny dla strony, występuje z mocy prawa, a sąd jest zobowiązany uwzględnić tę okoliczność z urzędu.

Sąd Najwyższy prezentuje pogląd, że zasady współżycia społecznego w rozumieniu art. 5 k.c. są pojęciem pozostającym w nierozłącznym związku z całokształtem okoliczności danej sprawy i w takim całościowym ujęciu wyznaczają podstawy, granice i kierunki jej rozstrzygnięcia w wyjątkowych sytuacjach, które przepis ten ma na względzie. W związku z tym dla zastosowania art. 5 k.c. konieczna jest ocena całokształtu szczególnych okoliczności danego wypadku w ścisłym powiązaniu nadużycia prawa z konkretnym stanem faktycznym (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z 22 listopada 1994 r.,

II CRN 127/94 i z 2 października 2015 r., II CSK 757/14). W konsekwencji stosowanie klauzuli generalnej z art. 5 k.c. pozostaje domeną sądów *meriti*, a Sąd Najwyższy w postępowaniu kasacyjnym, mógłby zakwestionować oceny tych sądów, gdyby były rażąco błędne i krzywdzące. To jednak wymagałoby ewentualnego sformułowania i należytego uzasadnienia występowania w niniejszej sprawie przesłanki oczywistej zasadności skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.), co w niniejszej sprawie nie ma miejsca.

Z uwagi na treść art. 29 § 2 i 3 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2021 r., poz. 1904) Sąd Najwyższy, nie mając kompetencji do pominięcia stosowania przepisów ustawy, co wprost wynika z art. 179 ust. 1 Konstytucji RP, a także mając na względzie niepodważalność powołania sędziego na podstawie art. 179 Konstytucji RP, odstąpił w niniejszej sprawie od oceny prawidłowości powołania sędziego w składzie Sądu *ad quem*, mimo wyboru tegoż w postępowaniu przed Krajową Radą Sądownictwa ukonstytuowanej w składzie niespełniającej wymagań wynikających z art. 187 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 20 czerwca 2017 r., K 5/17, OTK ZU nr 48/A/2017), a w konsekwencji ważności postępowania czy skuteczności orzeczenia z powyższych względów z uwagi na ich niedopuszczalność, co wynika z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 7 października 2021 r., K 3/21, zaś w zakresie skuteczności wstrzymania („zawieszenia stosowania”) przepisów ustawy o Sądzie Najwyższym z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 14 lipca 2021 r., P 7/20 (OTK ZU nr A/2021, poz. 49). Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą (art. 190 ust. 1 Konstytucji RP), co skutkuje niedopuszczalnością następczego stosowania przez Sąd unormowania uznanego przez Trybunał za niezgodny z Konstytucją RP, zaś ewentualne rozstrzygnięcie pozostające w sprzeczności z orzeczeniem TK w powyższym zakresie nie korzystałoby z przymiotu prawomocności materialnej w rozumieniu art. 365 k.p.c.

Tym samym Sąd Najwyższy nie znajduje podstaw do niestosowania w niniejszej sprawie zasady niedopuszczalności kwestionowania statusu sędziego (deklarowanej w art. 29 § 2 i 3 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym), co mogłoby sugerować wskazanie w pkt 1 lit. d postanowienia Wiceprezes Trybunału Sprawiedliwości w sprawie C-204/21 R Komisja Europejska

przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej (ECLI:EU:C:2021:593). Powyższe rozstrzygnięcia, a przede wszystkim treść art. 179 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, nie pozwalają bowiem na ocenę kryteriów odnoszących się do okoliczności wyboru kandydatów na stanowisko sędziowskie przez Krajową Radę Sądownictwa, a w konsekwencji kwestionowanie skuteczności powołania do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego przez Prezydenta RP, a tym samym ubezskutecznienia inwestytury, czego nie mogą w szczególności uzasadniać kryteria wskazane w wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 19 listopada 2019 r. w sprawach połączonych C-585/18, C-624/18 i C-625/18, A.K. przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa oraz C.P., D.O. przeciwko Sądowi Najwyższemu, ECLI:EU:C:2019:982.

Niezależnie od powyższego jednak, również w świetle wyroków Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej ewentualne wady procedury wyboru kandydata na urząd sędziego przed Krajową Radą Sądownictwa, nawet w razie uznania naruszenia Konstytucji RP w tym zakresie (poprzez stwierdzenie niezgodności z Konstytucją przepisów stanowiących podstawę procedury zakończonej powołaniem do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego), samodzielnie nie pozwalają na podważenie niezależności sądu rozpoznającego sprawę (wyrok TSUE z 29 marca 2022 r., C-132/20, w sprawie BN i in. przeciwko Getin Noble Bank S.A., ECLI:EU:C:2022:235), zaś samo powołanie przez Prezydenta RP na urząd sędziego jest niepodważalne (wyrok TSUE z 22 marca 2022 r., C-508/19, M.F. przeciwko J.M., ECLI:EU:C:2022:201). Tym bardziej niedopuszczalne jest – zarówno w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, jak i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej – podważanie skuteczności powołania na urząd sędziego stanowiącego prerogatywę Prezydenta RP, która zamyka proces nominacyjny wykluczając możliwość jego „weryfikacji”. Dodać należy, że respektowanie zasady stabilności sprawowania urzędu sędziego powołanego na ten urząd przez Prezydenta RP na podstawie art. 179 Konstytucji RP, stanowi jeden z elementów gwarancji prawa do sądu w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji. W niniejszej sprawie nie wskazano natomiast jakichkolwiek okoliczności, które wymagałyby weryfikacji niezależności Sądu *ad quem*.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przesądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu. O kosztach postępowania Sąd Najwyższy rozstrzygnął na podstawie art. 520 § 1 k.p.c.

[as]